

شناسایی و تحلیل پیشران‌های مؤثر بر خلاقیت شهری با رویکرد سناریونویسی (موردپژوهی: کلانشهر رشت)

معصومه میرغروی - دانشجوی دکتری گروه جغرافیا، واحد اردبیل، دانشگاه آزاد اسلامی، اردبیل، ایران
رسول صمدزاده* - دانشیار گروه جغرافیا، واحد اردبیل، دانشگاه آزاد اسلامی، اردبیل، ایران
محمد تقی معصومی - استادیار گروه جغرافیا، واحد اردبیل، دانشگاه آزاد اسلامی، اردبیل، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۱/۲۶

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۱۲/۱

چکیده

هدف: پژوهش حاضر در راستای شناسایی نیروهای پیشران و عوامل کلیدی مؤثر بر خلاقیت شهری در کلانشهر رشت و شناسایی و تحلیل سناریوهای توسعه خلاقیت شهری در این شهر انجام گردید.

روش شناسایی تحقیق: در این پژوهش از روش تحلیل اثرات متقابل استفاده شد. در واقع ۴۴ شاخص مؤثر در تحقق شهر خلاق به صورت زوجی مقایسه شده و میزان تأثیرات این عوامل بر یکدیگر با استفاده از پرسشنامه کارشناسان در نرم افزار میک‌مک ارزیابی شد.

یافته‌ها و بحث: نتایج مطالعات نشان داد که می‌توان ۷ عامل (تکنولوژی و فناوری‌های نوین، کیفیت گردشگری، دسترسی به فناوری‌های اینترنتی، برنامه و فعالیت‌های آموزشی، تنوع فرصت‌های شغلی، نمایشگاه‌های صنایع دستی و بومی و تعداد کارآفرینان) را عنوان عوامل کلیدی در ایجاد شهر خلاق رشت مطرح کرد. برای تدوین سناریوهای توسعه شهر خلاق، اقدام به تهیه سبد سناریو برای ۷ عامل کلیدی گردید؛ به این ترتیب که برای هر یک از عوامل، سه فرض خوش‌بینانه، بینابین و بدبینانه در نظر گرفته شد. در مجموع ۲۱ وضعیت احتمالی طراحی و براساس ترکیب ۲۱ وضعیت احتمالی، تعداد ۲۱۸۷ سناریوی ترکیبی استخراج شد که شامل همه وضعیت‌های احتمالی و پیش‌روی توسعه خلاقیت کلانشهر رشت در آینده است.

نتیجه‌گیری: براساس نتایج نرم‌افزار سناریو ویزارد، ۴ سناریو با احتمال وقوع بسیار بالا در شرایط پیش‌روی توسعه شهر رشت متصور گردید که از میان آن‌ها تنها سناریوی دوم شرایط مطلوب و امیدوارکننده را نشان داد. سناریوی اول سناریوی نسبتاً مطلوب و حالت بینابینی داشت. دو سناریوی دیگر شرایط بحرانی را نشان دادند.

واژه‌های کلیدی: نیروهای پیشران، شهر خلاق، خلاقیت شهری، سناریونویسی، رشت

نحوه استناد به مقاله:

میرغروی، معصومه، صمدزاده، رسول و معصومی، محمدتقی. (۱۴۰۰). شناسایی و تحلیل پیشران‌های مؤثر بر خلاقیت شهری با رویکرد سناریونویسی (موردپژوهی: کلانشهر رشت). *مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، ۱۶(۴)، ۸۴۱-۸۵۴.
<https://dor.net/dor/20.1001.1.25385968.1400.16.4.7.6>

مقدمه

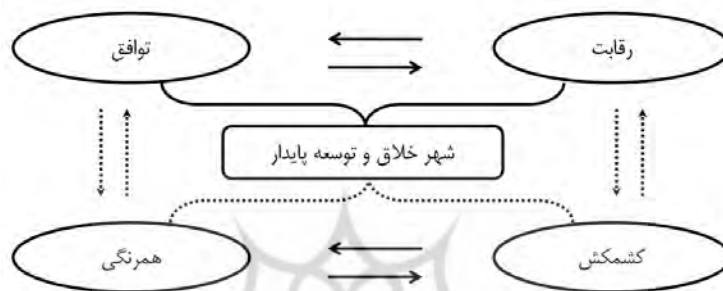
براساس مطالعات انجمن برنامه ریزان شهری، جمعیت شهری در دنیا به طور پیش بینی نشده ای در حال افزایش است. طبق بررسی های این انجمن امروزه بیش از نیمی از جمعیت جهان در شهرها زندگی می کنند. تحقیقات نشان می دهد که این رشد جمعیت شهری در جهان ادامه داشته و به گونه ای که در سال ۲۰۳۰ بالغ بر پنج میلیارد نفر در شهرها ساکن خواهند بود (Shamsuddin et al, 2011: 168). گسترش مشکلات گوناگون شهرها ضرورت توجه همه‌جانبه به راهبردها و چاره‌های سودمند برای بهینه‌سازی زندگی ساکنان شهرها روشن ساخته است (Rezvani, 2009: 15). در راستای این تحولات جدید، مفاهیم و واژه‌های جدید چون شهر خلاق وارد حوزه برنامه ریزی و مدیریت شهری شدند که برای توصیف و تبیین نقش و کارکردهای جدید شهرها از سوی اندیشمندان و برنامه ریزان شهری مورد استفاده قرار گرفت (Zarghani & Skandarian, 2015: 2). شهر خلاق مفهومی است که چارلز لندری در اواخر دهه ۱۹۸۰ میلادی آن را مطرح کرد. از آن زمان به بعد این موضوع به الگوی جدید برنامه‌ریزی شهری مبدل شده است (Farzin pak, 2010: 136). شهر خلاق مکانی برای شکوفایی خلاقیت‌های هنری، نوآوری‌های علمی و فناوری و صدای رسای فرهنگ‌های رو به رشد است. در این شهر، هر شهروند به استفاده از ظرفیت‌های علمی، هنری و فرهنگی خود اطمینان خاطر داشته و می‌داند همواره حرکتی رو به رشد دارد (Javid, 2013: 107).

سرعت روز افزون تغییرات در دهه آغازین قرن بیست و یکم، منجر به پیدایش عصری به نام عدم قطعیت شده و محیطی سرشار از فرصت و تهدید را پیش‌روی سیستم‌های پیچیده کنونی قرار داده است. در این محیط بی‌ثبات و به سرعت در حال تغییر، ابزارهای سنتی برنامه‌ریزی از جمله برون‌یابی روند گذشته، پیش‌بینی و آینده‌نگری صرف برای بازه‌های میان‌مدت و بلندمدت پاسخگو نخواهد بود (Goodwin & Wright, 2001: 1). از این رو در طی دو قرن اخیر و خصوصاً از قرن بیستم تاکنون، رویکرد کاملاً متفاوتی در برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای ظهور کرده اما همچنان ماهیت برنامه‌ریزی یعنی هدفمندی، نظام‌مندی و برخورداری از دستورالعمل‌های آتی پابرجا می‌باشد. نکته حائز اهمیت آن است که نوع نگرش و پایه‌های فکری حاکم در زمان‌های مختلف به مقوله برنامه‌ریزی تغییر یافته است که این امر موجب خلق سبک‌های مختلف در برنامه‌ریزی شده است (Mehdizadeh, 2006: 11)؛ که در نیمه دوم قرن بیستم با ظهور مکاتب فکری نوین و به تبع آن، شاهد شکل‌گیری انواع برنامه‌ریزی با رویکردهای مختلف بوده‌ایم که یکی از این رویکردها، برنامه‌ریزی بر پایه سناریو بوده است. تفاوت بارز رویکرد سنتی با برنامه‌ریزی سناریویی در حذف عدم قطعیت‌ها از معادله راهبردی است. درحالی‌که برنامه‌ریزی سناریویی فرض می‌کند که عدم قطعیت و ابهام غیرقابل کاهش، در هر موقعیتی فراروی راهبردنویس وجود دارد و راهبرد موفق، تنها در پاسخی پویا و در حال پیشرفت توسعه می‌یابد (Vandarhiden, 2012: 40). طراحی سناریو در مقایسه با روش‌های سنتی، رویکردی نظام‌مندتر و کل‌نگرتر و سیستماتیک نسبت به برنامه‌ریزی است (Lindgren & Bandwald, 2011: 44). با این رویکرد، پژوهش حاضر در راستای نیل به اهداف زیر انجام شده است:

- شناسایی نیروهای پیشران و عوامل کلیدی مؤثر بر خلاقیت شهری در کلانشهر رشت.
- شناسایی و تحلیل سناریوهای توسعه خلاقیت شهری در کلانشهر رشت.

واژه خلاقیت در لغت نامه دهخدا خلق کردن، آفریدن و به وجود آوردن معنا شده است. خلاقیت در ساده‌ترین سطح به معنای پدید آوردن چیزی که قبلاً وجود نداشته است. خلاقیت محصولی از ایده‌های جدید تخیلی است که شامل نوآوری رادیکال و یا راه‌حلی برای یک مشکل و همچنین یک فرمول رادیکال از مشکلات است (PoorAhmad et al, 2016: 4). خلاقیت واژه‌ای کلیدی است که منجر به تفکر راهبردی نیز می‌شود. ویژگی اصلی خلاقیت این است که می‌تواند تفکر و عملکرد سنتی را از خود دور سازد. به نظر برخی روان‌شناسان، خلاقیت ترکیبی است از قدرت ابتکار، انعطاف‌پذیری و حساسیت در برابر نظریاتی که یادگیرنده را قادر می‌سازد خارج از نتایج تفکر نامعقول به نتایج متفاوت و مولد بیندیشد که حاصل آن رضایت شخص و احتمالاً دیگران خواهد بود (Bashir, 2011: 34). خلاقیت فعالیتی است که پس از یک تصور ذهنی صورت می‌گیرد. تا زمانی که فعالیت اجرایی انجام نشده باشد، خلاقیت نامیده نمی‌شود و وقتی مسأله به طور عینی حل شد و حل آن مورد قبول قرار گرفت و نیز ویژه بودن آن کشف شد،

خلاقیت نامیده می‌شود (Fadaee, 2015: 2). خلاقیت عاملی چند وجهی، منبعی برای نوآوری است، اما همچنین مزیتی رقابتی است که با فرهنگ و قلمرو پیوند دارد و عاملی برای توسعه و جذب صنایع خلاق است (Lotfi et al, 2016: 6). در شهرهای خلاق با تأکید بر نخبگان و متخصصین برنامه ریزی شهری، مدیریت شهری، شهرسازان و سایر علوم مربوطه، شهرها تبدیل به مکان جذاب برای مطالعه، محل کار و حفظ نخبگان شهر می‌گردد و با بهبود کیفیت دانشگاه‌ها و مراکز علمی، کیفیت کار، کیفیت زندگی، سطح تحمل و شیوه زندگی می‌توان در این مسیر حرکت کرد. خلاقیت منبع مهمی برای تغییر، نوآوری، توسعه پایدار، پیش بینی و بازساخت موفق است، سرعت تغییرات شهری در حال افزایش است و رقابت شهری روزافزون نیاز به مدیران شهری و تصمیم‌سازانی دارد، که خلاق و خلاق تر باشند (Sarvar et al, 2016: 324). طبق معیار سازمانی جهانی یونسکو، شهری خلاق است که از نوآوری‌ها و توانمندی‌های شهروندان در توسعه پایدار شهری استفاده شود و تفکر خلاق ساکنین همگام و هماهنگ با مدیریت شهری حرکت کند (Sajadian, 2014: 46). به منظور دستیابی به شهر خلاق و پایدار، حضور ۴ محور اکولوژی شهری (رقابت، توافق، کشمکش و هم‌رنگی) لازم و ضروری است.

شکل ۱. نقش محورهای اکولوژی شهری در رسیدن به شهر خلاق و پایداری

مأخذ: ضرابی و همکاران، ۱۳۹۳: ۳

به منظور روشن شدن فعالیت‌هایی که شهر می‌بایست در رسیدن به جایگاه شهر خلاق انجام دهد، این فعالیت‌ها با عنوان شاخص شهر خلاق در چند دسته تقسیم بندی می‌شوند تا براساس آن شهر ارزیابی و جایگاه خود را نسبت به جایگاه شهر خلاق مورد سنجش قرار بدهد. شاخص‌های مطرح شده در خصوص شهر خلاق می‌توان به شاخص‌های فولوریدا، لندری و یونسکو و ... اشاره کرد.

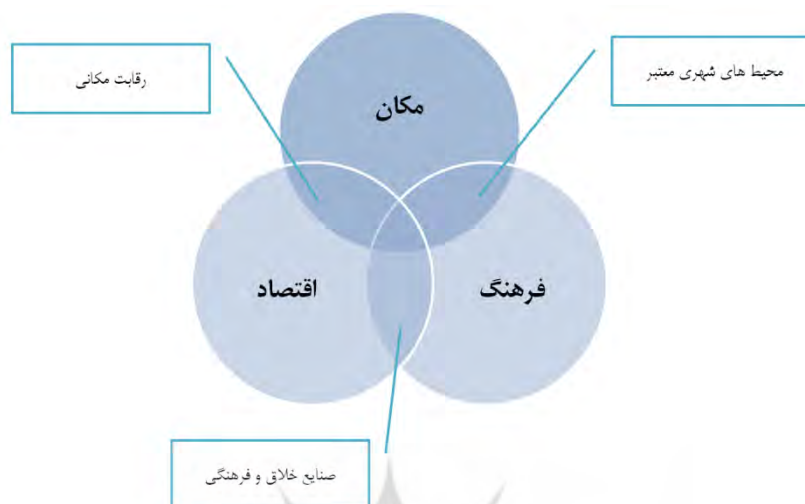
جدول ۱. شاخص‌های شهر خلاق از دیدگاه‌های متفاوت

ردیف	شخص / سازمان	شاخص
۱	فلوریدا	استعداد - فناوری - تسامح و تساهل (مدارگری)
۲	لندری	سیستم آموزشی و کارآموزی - اقتصاد و صنعت - تسهیلات عمومی - ساختار اجتماعی - تنوع فضایی شهرها
۳	یونسکو	صنایع خلاق - پیوستگی جهانی - سرمایه انسانی - حمایت‌های عمومی - جذب توریسم - دوره‌م کنشی فرهنگی - قابلیت‌های طبیعی
۴	ساساکی	استعدادهای خلاق - کیفیت زندگی - صنایع خلاق - زیرساخت‌های خلاق - میراث فرهنگی - مشارکت شهروندان - حاکمیت خلاقانه
۵	هنگ کنگ	سرمایه انسانی - سرمایه ساختاری - سرمایه فرهنگی - سرمایه اجتماعی
۶	CCI	صنایع خلاق - پیوستگی جهانی - صنایع کوچک - حمایت‌های عمومی - جذب توریسم - میراث فرهنگی - حاکمیت خلاقانه - جذابیت‌های اقتصادی
۷	وانولو	منظر - هنر - تنوع - فضاهای عمومی - آموزش عالی
۸	اتحادیه اروپا	صنایع خلاق - میراث خلاق - فرهنگ خلاق - توریسم - سیاست‌های فرهنگی - همکاری‌های بین‌المللی

مأخذ: Mokhtari et al, 2015: 27

جین جیکوبز شهرها را به عنوان مکان‌هایی که ثروت تولید می‌کنند، تعریف کرده است. او معتقد است که اگر شهرها می‌توانند ثروت تولید کنند، پس می‌توانند اشتغال و کیفیت زندگی مورد نیاز برای جذب افراد را نیز حفظ و نگهداری کنند. لذا استراتژی

ایجاد ثروت شهری بر اساس یکپارچه سازی برنامه ریزی برای مکان، فرهنگ و اقتصاد ممکن است. فاکتورهای کلیدی شهر خلاق را می‌توان در سه زمینه اقتصاد، فرهنگ و مکان در نظر گرفت. در این صورت محیط‌های قابل اعتماد شهری با آزادی‌های تفریحی و فرهنگی مدیریت می‌شوند تا افراد خلاق را جذب و حفظ کنند (AuthentiCity, 2008: 21-22).

شکل ۲. فاکتورهای کلیدی شهر خلاق
 مأخذ: AuthentiCity, 2008: 22

چالش عمده برنامه‌ریزان معاصر در رویارویی با آینده، پیش‌بینی ناپذیری آن است. نگاهی شتابان به مفهوم پیش‌بینی، این مدعا را به درستی روشن خواهد ساخت. روش‌های سنتی برنامه‌ریزی که همراه با پیش‌بینی قطعی و بدون غافل‌گیری بودند، شاید در بازه‌های کوتاه و معینی موفق عمل نمودند، اما دیر یا زود با بروز رویدادهای نوظهور و غافلگیرکننده، ناتوانی این روش‌ها مشخص گردید (Postma, 2005). یکی از این علوم جدید، آینده‌پژوهی است. واندل بل اولین بار در سال ۱۹۵۸ آینده‌پژوهی را به طور صریح بیان نمود. (Aligica, 2011: 613). اهداف آینده‌پژوهی صرف‌نظر از موضوع آن مبتنی بر محورها و مراحل ذیل است:

۱. حفظ و گسترش بهرورزی و رفاه بشریت و ظرفیت‌های ادامه حیات؛
۲. کشف پیامدهای پیش‌بینی نشده، ناخواسته و ناشناخته فعالیت‌های اجتماعی؛
۳. مطالعه و بررسی تصاویری از آینده ذهن اقشار مختلف جامعه؛
۴. پرداختن به زمان حال (عملی که در زمان حال اتفاق می‌افتد آینده را شکل می‌دهد و تفکر درباره آینده شناخت موقعیت موجود را شکل می‌دهد) (slaughter, 1997).

برنامه‌ریزی سناریویی با بهره‌گیری از مقوله‌های کمی و کیفی می‌کوشد آینده‌های بدیل را در کانون توجه قرار دهد. در واقع شیوه‌ای برای تفکر درست و پارادایمی نوآیند در حوزه اندیشه و اقدام است (Jay Cermak, 2014: 17). در این چارچوب سناریوسازی کمک مناسبی برای برنامه ریزی است، در این شیوه شرایط مختلف برای اجرای سیاست‌ها ترسیم می‌شود و برنامه ریزان می‌توانند در شرایط پیچیده به بهترین گزینه‌ها نائل آیند (Khazae, 2015).

در رابطه با موضوع شهر خلاق تاکنون پژوهش‌های مختلفی در داخل و خارج از کشور انجام شده است. در ادامه به برخی از این پژوهش‌ها و نتایج آنها اشاره می‌شود.

پژوهشی با عنوان «شهر خلاق: چالش جدید از برنامه ریزی استراتژیک شهری؟» توسط دفتر در سال ۲۰۱۱ منتشر شده است. هدف از ویژگی‌های یک شهر موفق، باید شرایط خوبی را برای ساکنین از نظر فرصت‌های شغلی و فعالیت‌های اوقات فراغت و ارتقاء فرهنگ فراهم آورد و همچنین چالش‌های فعلی بازار رقابتی جهانی در زمینه پایداری و حفاظت از محیط زیست را پاسخگو باشد. با این تفاسیر شهر خلاق برای به انجام رساندن این پیش‌نیازها مناسب است. در نظریه شهر خلاق، بر اهمیت بالقوه انسان در شهر خلاق تأکید می‌شود. هدف از انجام این پژوهش، بررسی روش و میزانی که شهر خلاق می‌تواند به عنوان یک ابزار

معاصر برنامه‌ریزی استراتژیک شهری در نظر گرفته شود (Deffner & Vlachopoulou, 2011). شاو (۲۰۱۴) در مقاله‌ای تحت عنوان «برنامه فضاهای شهر ملبورن؛ بازیابی شهر خلاق (اگرچه پس از آن کامل نیست)» دریافت است که کاهش دسترسی و قیمت را از فضای داخلی شهر برای تولید فرهنگی به عنوان مسائل مهم ملبورن در سال ۲۰۰۰ مشخص شد. برنامه فضاهای خلاق در شهر برای جبران این مسائل با ارائه فضاهای مقرون به صرفه برای استفاده خلاق در بخش‌های دولتی و خصوصی طراحی شده است. با استفاده از فضا، برنامه دسترسی به فضای استودیو مقرون به صرفه بلندمدت می‌دهد و به‌عنوان بخشی از بزرگترین برنامه هنر هر دولت محلی در استرالیا، حفظ ملبورن به‌عنوان یک مکان تولید فرهنگی و همچنین مصرف، کمک می‌کند (Shaw, 2014). کاکوچی (۲۰۱۵) به بررسی شهرهای فرهنگی خلاق در ژاپن پرداخته است و به این نتیجه رسیده که سیاست شهر خلاق می‌تواند دارایی‌های فرهنگی را افزایش و به تغییر مدل‌های رشد قبلی به یک مدل خدمت‌رسان و پایدار کمک کند؛ که تا حد زیادی وابسته به تولید شده است. این امر به افزایش بازدیدکنندگان و مصرف منجر می‌شود و در نهایت پشتیبانی و نگهداری از توابع شهری برای شهرهای ژاپنی با کاهش جمعیت ضروری است (Kakiuchi, 2015). دورماز (۲۰۱۵) در مقاله‌ای با عنوان تجزیه و تحلیل کیفیت مکان: خوشه‌های خلاق در سوهو و بیوگلو» به نقش کیفیت مکان‌های شهری در خلاقیت شهری پرداخته و در یک مطالعه تطبیقی میزان خلاقیت شهری شهر سوهو در حومه شهر لندن را با شهر بیوگلو در حومه استانبول را بر حسب شاخص‌هایی از قبیل؛ مشخصات طبیعی، موقعیت، کاربری اراضی، فرم شهری، مشخصات بصری، مشخصات فرهنگی - اجتماعی، مشخصات ادراکی و مشخصات ارگانیکی شهر مورد بررسی قرار داده است (Durmaz, 2015).

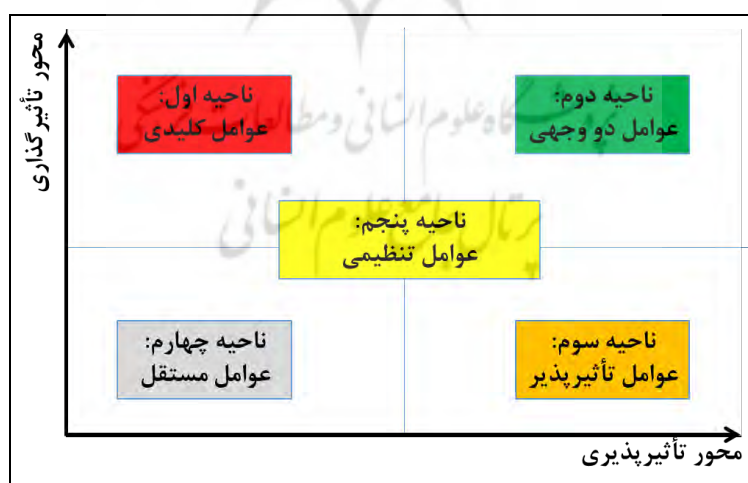
پوراحمد و همکاران در پژوهش خود با عنوان «ارزیابی چالش‌ها و فرصت‌های ایجاد شهر خلاق در مناطق آزاد تجاری (مطالعه موردی: منطقه آزاد تجاری ارس)» به این موضوع اشاره کردند که به کارگیری راهبردهای شهرهای خلاق یکی از راهکارهای پیش روی بسیاری از شهرهای امروزی است. شهرهایی که با مشکلاتی در ابعاد اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و زیست محیطی مواجه اند، می‌توانند با اولویت قرار دادن عناصر خلاق در عرصه‌های مختلف، چنین مسائلی را تعدیل دهند (Poorahmad et al., 2017). شمسی و همکاران در پژوهشی با عنوان «مروری بر مفهوم شهر خلاق با تأکید بر سنجش وضعیت خلاقیت شهری (نمونه موردی: مناطق ۳ گانه قزوین)» این موضوع را اذعان نمودند که شهر قزوین پتانسیل لازم جهت حرکت به سمت شهرخلاق را داراست. هرچند که این روند از سال ۱۳۹۲ دچار رکود گشته است اما با توجه به ظرفیت‌های خلاقیت شهر قزوین، پیشنهاد می‌گردد که نسبت به تقویت زمینه‌ای که اقبال جهانی بیشتر در آن وجود دارد اقدام گردد (Shamsi et al, 2018). صابری فر و نیت مقدم در پژوهش خود با عنوان «بررسی میزان موفقیت در دستیابی به شهرهای خلاق و نوآور(نمونه موردی: شهر فردوس)» به این نتیجه رسیدند که وضعیت کلی شاخص‌های شهر خلاق در فردوس چندان مطلوب نیست. با این وجود، معیارهای سرمایه اجتماعی، سرمایه انسانی خلاق و تکنولوژی ارتباطی شرایط مطلوبتری نسبت به سایر معیارها دارا بوده اند. علاوه بر آن، محلات مختلف وضعیت متفاوتی داشته و در مجموع، محله فرهنگیان بیشترین امتیاز را به دست آورده است که می‌تواند به عنوان الگویی برای سایر محلات مورد توجه قرار گیرد (Saberifar and Neyatmoghadam, 2018) علیزاده و لطفی پژوهشی را با عنوان «تبیین اثرگذاری عضویت در شبکه شهرهای خلاق بر توسعه شهری پایدار» انجام دادند. یافته‌های پژوهش نشان داد که عضویت در شبکه شهرهای خلاق یونسکو بر توسعه شهری پایدار رشت مؤثر بوده است. به میزانی که مؤلفه‌های اجتماعی و اقتصادی شهر خلاق تغییر یابند، توسعه شهری پایدار رشت نیز به همان میزان تغییر می‌کند. هم چنین یافته‌ها نشان داد که مؤلفه اقتصادی شهر خلاق اهمیت بیشتری در بین مؤلفه‌های شهر خلاق در خصوص اثرگذاری بر توسعه شهری پایدار شهر رشت دارد (Alizadeh and Lotfi, 2019).

روش پژوهش

در این پژوهش برای شناسایی عوامل کلیدی و تعیین سناریوهای قوی با رویکرد خلاقیت شهری در کلانشهر رشت، از روش تحلیل اثرات متقابل در محیط نرم افزار Micmac و همچنین روش سناریونویسی در نرم افزار Scenario Vizard استفاده شده است.

تحلیل اثرات متقابل روشی برای پاسخ به این نیاز است و اگرچه مستلزم پردازش‌های آماری پیچیده تری برای حصول نتایج است، لیکن اساساً همانند روش دلفی مبتنی بر نظرات متخصصان خواهد بود. مهمترین رویکرد این روش این است که بخواهیم براساس رأی متخصصان احتمال وقوع رویدادهای مختلف یا نیروهای پیشران متفاوت را به طور مستقل تعیین و علاوه بر آن، نظر ایشان را برای احتمال وقوع یک رویداد در صورت وقوع سایر رویدادها و تأثیر متقابل آن‌ها برهم جویا شده و بررسی نماییم (Mousavi & Kahki, 2018). مراحل انجام این روش به شرح زیر است:

- (۱) تهیه لیست پیش‌ران‌ها یا متغیرها به‌عنوان روندهایی با جهت‌های معین.
 - (۲) تهیه ماتریس قطری n در n به تعداد پیش‌ران‌ها (روندها).
 - (۳) قضاوت در مورد این‌که روند A تا چه حد بر روند B تأثیر خواهد داشت. این تأثیر معمولاً با عددی در مقیاس صفر تا ۳ مشخص می‌شود. به طوری که عدد صفر بدون تأثیر، عدد ۱ تأثیر کم، عدد ۲ تأثیر متوسط و عدد ۳ تأثیر زیاد را نشان می‌دهد.
 - (۴) جمع بندی نتایج. جمع هر ردیف میزان قدرت پیش‌برندگی متغیر را نشان می‌دهد؛ این بدان معناست که این متغیر تا چه اندازه متغیرهای دیگر را تحت تأثیر قرار می‌دهد. جمع هر ستون، سطح وابستگی هر متغیر را نشان می‌دهد.
 - (۵) رسم روندها (متغیرها) بر روی یک نمودار، وابستگی در یک محور و پیش‌رانی در محور دیگر.
- نرم افزار میک‌مک، میزان تأثیرپذیری و تأثیرگذاری عوامل را در یک نمودار مفهومی که از دو محور تأثیرپذیری و تأثیرگذاری تشکیل شده است نشان می‌دهد. در این نمودار پنج ناحیه تشکیل می‌شود (شکل شماره ۳).
- ناحیه اول نشان دهنده عوامل کلیدی است. این ناحیه در واقع با ارزش‌ترین یا به عبارتی دیگر اصلی‌ترین عوامل تأثیرگذارند که به عنوان پیش‌ران‌های توسعه نیز شناسایی می‌شوند. ناحیه دوم، عامل‌های دو وجهی را نشان می‌دهد. در این ناحیه دو وجهی به معنای آن است که عوامل هم تأثیرپذیری بالایی دارند و هم اینکه تأثیرگذاری بالایی دارند و می‌توان آن‌ها را عوامل حد واسط نامید. ناحیه سوم، نشان دهنده متغیرهای خروجی یا نتیجه می‌باشد. در این ناحیه عواملی قرار می‌گیرند که تأثیرگذاری پایین و تأثیرپذیری بالایی دارند. ناحیه چهارم، متغیرهایی را نشان می‌دهد که می‌توان از آن‌ها چشم‌پوشی کرد و این بدان دلیل است که این عوامل تأثیرگذاری و تأثیرپذیری پایینی دارند و می‌توان آن‌ها را متغیرهای مستقل نامید. ناحیه پنجم، شامل متغیرهایی می‌شود که در مرکز چهار ناحیه دیگر قرار گرفته‌اند و سیستم نمی‌تواند در مورد آن‌ها تصمیم‌گیری قطعی نماید چرا که در آینده امکان پیوستن این عوامل به هر یک از چهار ناحیه دیگر بسیار زیاد است.

شکل ۳. نمودار مفهومی انواع عوامل متناسب با تأثیرگذاری و تأثیرپذیری آنها

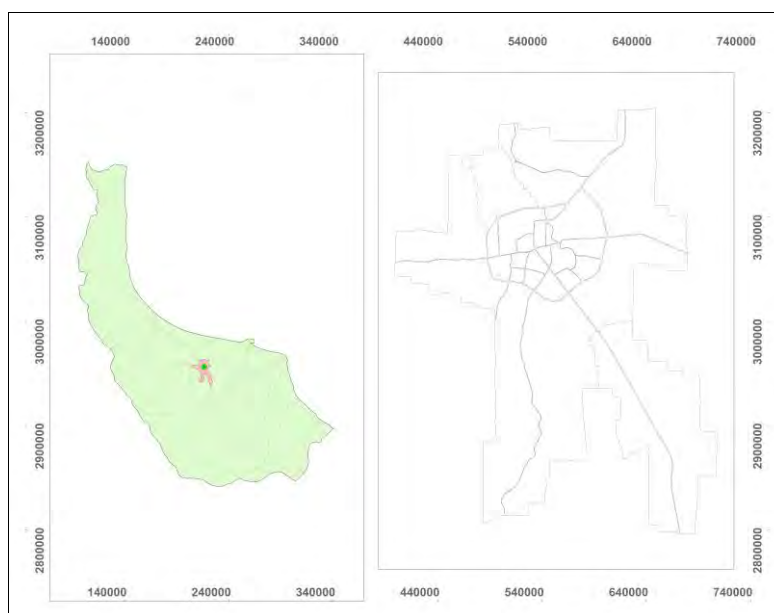
سناریونویسی بعد از بحران دهه ۱۹۷۰ میلادی و با درک پیچیده‌تر شدن جهان و از بین رفتن قطعیت‌ها، عمومیت بیشتری پیدا کرده است. در واقع پس از بحران انرژی در سال ۱۹۷۳ و در پی استفاده موفقیت‌آمیز شرکت نفتی شل از روش سناریو که این شرکت را قادر به پاسخ‌گویی مؤثری به این بحران ساخت، روش سناریو مورد استقبال گسترده‌ای قرار گرفته است. استفاده

روزافزون از این روش بدین دلیل است که سناریوها، پیچیدگی‌های جهان واقعی را در نظر می‌گیرند و بینش‌های جایگزین در خصوص آینده راه، با ترتیبی منطقی از رویدادها بازنمایی می‌کنند. به‌طور کلی سناریوها تصاویر آینده‌هایی ممکن هستند که ترتیب منطقی رویدادها را نشان می‌دهند.

کاربرد سناریوها در آینده‌نگاری متنوع است. سناریوها می‌توانند به عنوان ورودی‌هایی باشند که بر اساس آن‌ها بحث‌های پانل‌ها صورت می‌پذیرد. همچنین می‌توان سناریوها را به عنوان ابزارهایی جهت تنظیم مباحثات پانل‌ها به کار گرفت و یا شیوه‌ای جهت عرضه نتایج. اما سناریوها بیشتر بعنوان جزئی از فرایند آینده‌نگاری که بوسیله آن‌ها افراد به تبادل بینش هایشان پرداخته و در نتیجه ارتباطات در درون شبکه‌ها تعمیق می‌یابد و یا بعنوان خروجی و محصول فرایند آینده‌نگاری که به مخاطبان عرضه می‌گردد، در نظر گرفته می‌شوند. سناریو ویزارد (Scenario Wizard) ابزاری است که قضاوت‌های کیفی کمی شده را دریافت و سناریو‌ها را ارائه می‌دهد. این نرم‌افزار در تهیه سناریوها ابزار مفیدی است. اساس کار این نرم‌افزار بر مبنای ماتریس‌های اثر متقاطع (CIB) است. این ماتریس‌ها به منظور استخراج نظر خبرگان در مورد اثر احتمال وقوع یک حالت از یک توصیف‌گر بر روی حالتی از توصیف‌گر دیگر در قالب عبارت‌های کلامی مورد استفاده قرار می‌گیرند و نهایتاً با محاسبه اثرات مستقیم و غیرمستقیم حالت‌ها بر روی یکدیگر، سناریوهای سازگار پیش روی سیستم مورد مطالعه استخراج می‌شوند (Mo Mousavi & Kahki, 2018): مرحله اول: در این مرحله پنل خبرگان (expert panel) تشکیل می‌شود. معمولاً در پروژه‌های آینده‌نگاری این پنل بین ۱۲ تا ۲۰ عضو دارد که بسته به پروژه می‌تواند کمتر یا بیشتر از این تعداد نیز در نظر گرفته شود. تشخیص خبرگی افراد برای شرکت در پنل خود یک مسئله مهم است که به مواردی مانند تجربه افراد، سواد آکادمیک آن‌ها، میزان اثرگذاری آن‌ها روی پروژه و ... بستگی دارد. مرحله دوم: بعد از دعوت از افراد به منظور شرکت در پنل و تشکیل اولین جلسه از پنل خبرگان ضمن تشریح کامل اهداف پروژه و هدف از تشکیل پنل خبرگان در راستای ایجاد جو مناسب همفکری، از اعضا پنل خواسته می‌شود تا مهم‌ترین توصیف‌گرهای مسئله مورد پژوهش را مشخص نمایند. مرحله سوم: پس از شناسایی توصیف‌گرها از اعضای پنل خواسته می‌شود تا حالت‌های احتمالی پیش روی هر توصیف‌گر را در قالب عبارات کلامی مشخص کنند. مرحله چهارم: از اعضای پنل خواسته می‌شود تا اثر وقوع حالت X از توصیف‌گر X را بر روی حالت Y از توصیف‌گر Y به صورت کلامی بیان کنند. این اثر می‌تواند از اثر خیلی زیاد تا اثر بسیار ناچیز در یک طیف قرار بگیرد. مرحله پنجم: در نهایت اثرات شناخته شده در مرحله قبل بر روی یک طیف عددی از ۳ تا -۳ قرار گرفته و وارد ماتریس می‌شوند. این ماتریس به نرم‌افزار داده شده و خروجی‌های نرم‌افزار تحلیل می‌شوند.

قلمرو جغرافیایی پژوهش

شهر رشت مرکز شهرستان و استان گیلان است که خود در بخش مرکزی شهرستان واقع شده است و در ۴۹ درجه و ۳۶ دقیقه طول شرقی و ۳۷ درجه و ۱۶ دقیقه عرض شمالی از نصف النهار گرینویچ و با مساحت حدود ۱۳۶ کیلومتر مربع واقع شده است. این شهر از شمال به دهستان‌های حومه و بخش‌های خمام، از شرق به بخش‌های سنگر و کوچصفهان و از غرب به شهرستان‌های شفت و صومعه سرا، و از جنوب به شهرستان رودبار و دهستان‌های لاکان محدود می‌شود. شهر رشت در سال ۲۰۱۵ از طرف یونسکو به عنوان شهر خلاق غذا و خوراک شناسی انتخاب شد. اما شواهد حاکی از آن است که از آن تاریخ هیچ اقدام مؤثری در راستای توسعه شهر خلاق رشت انجام نگرفت. در این رابطه می‌توان به موضوعاتی همچون عدم وجود شهردار به مدت طولانی، نبود ثبات مدیریتی لازم و عدم برنامه‌ریزی درست اشاره کرد که اجازه نداد تا از این فرصت به خوبی استفاده شود.

شکل ۳. نقشه معرفی محدوده مورد مطالعه

یافته‌ها و بحث

شناسایی عوامل کلیدی مؤثر بر خلاقیت شهری در کلانشهر رشت

یکی از اهداف اصلی در انجام این پژوهش شناسایی عوامل کلیدی مؤثر بر خلاقیت شهری در کلانشهر رشت بود. برای این منظور چهار بعد شامل زیرساخت‌های خلاق (۱۳ عامل)، فعالیت‌های خلاقانه (۱۲ عامل)، اجتماع خلاق (۹ عامل) و کیفیت زندگی (۱۰ عامل) انتخاب شدند. در این پژوهش برای شناسایی عوامل کلیدی از روش تحلیل اثرات متقابل استفاده شده است. در واقع ۴۴ شاخص مؤثر در تحقق شهر خلاق رشت به صورت زوجی مقایسه شده و میزان تأثیرات این عوامل بر یکدیگر در نرم افزار میک مک ارزیابی شده است. جدول شماره ۲ شاخص‌ها و نشانگرها را نشان می‌دهد.

جدول ۲. شاخص‌ها و نشانگرهای در شناسایی عوامل کلیدی مؤثر بر خلاقیت شهر رشت

نشانگر	شاخص فعالیت‌های خلاقانه	نشانگر	شاخص زیرساخت خلاق
V14	رویدادهای فرهنگی و هنری	V1	تکنولوژی و فناوری‌های نوین
V15	کیفیت گردشگری	V2	واحدهای تحقیق و توسعه
V16	مراسم‌های اجتماعی و مذهبی	V3	دانشگاه و مراکز آموزش عالی
V17	تعداد کتابخانه‌ها	V4	مراکز فنی و حرفه‌ای
V18	سالن‌های سینما	V5	پارک‌ها و مراکز رشد علم و فناوری
V19	سطح مطبوعات	V6	دسترسی به فناوری‌های اینترنتی
V20	انجمن‌های ادبی	V7	شرکت‌های دانش بنیان
V21	برنامه و فعالیت‌های آموزشی	V8	خوشه‌های صنعتی
V22	آموزشگاه موسیقی و هنر	V9	کتابفروشی‌ها
V23	تنوع فرصت‌های شغلی	V10	چاپخانه‌ها
V24	مراسم و جشن‌های خیابانی	V11	مراکز ورزشی متنوع
V25	نمایشگاه‌های صنایع دستی و بومی	V12	مراکز خرید متنوع
		V13	جاذبه‌های فرهنگی و هنری
نشانگر	شاخص کیفیت زندگی	نشانگر	شاخص اجتماع خلاق
V35	مشارکت اجتماعی	V26	تعداد کارآفرینان

V36	حس مسئولیت ساکنان	V27	تنوع قومی
V37	ایمنی و امنیت	V28	مهاجران وارد شده برای تحصیلات
V38	تعاملات اجتماعی مردم	V29	سطح تحصیلات شهروندان
V39	رضایت مندی از سکونت	V30	تعداد فرهنگیان و هنرمندان
V40	زیبایی بافت محله‌ها	V31	شاغلان با تحصیلات عالی
V41	دسترسی به خدمات	V32	افراد عالی رتبه
V42	بهداشت محیط	V33	تعداد نخبگان
V43	کیفیت پوشش گیاهی و فضای سبز	V34	تراکم جمعیت
V44	آسایش محیطی		

ابعاد ماتریس ۴۴×۴۴ بود که در چهار بخش مختلف تنظیم شده است. درجه پرشدگی ماتریس ۳۷/۹۱ درصد است که نشان می‌دهد عوامل انتخاب شده تأثیر زیاد و پراکنده‌ای بر همدیگر داشته‌اند از مجموع ۱۹۳۶ رابطه قابل ارزیابی در این ماتریس، ۱۲۰۲ رابطه عدد صفر بوده که به این معنی است عوامل بر همدیگر تأثیر نداشته یا از همدیگر تأثیر نپذیرفته‌اند که این تعداد نزدیک به ۶۲ درصد کل حجم ماتریس را به خود اختصاص داده است. از طرف دیگر ماتریس براساس شاخص‌های آماری با ۲ بار چرخش داده‌ای از مطلوبیت و بهینه‌شدگی ۱۰۰ درصد برخوردار بوده که حاکی از روایی بالای پرسشنامه و پاسخ‌های آن است. تحلیل اثرات متقابل روشی است که در راستای تعیین عوامل کلیدی استفاده می‌شود. برای انجام این تحلیل از نرم افزار میک مک استفاده شد در واقع پس از تحلیل اثرات متقابل عوامل بر یکدیگر می‌توان، عوامل را به در پنج گروه متغیرهای تأثیرگذار، متغیرهای متغیرهای دو وجهی، متغیرهای تنظیمی، متغیرهای تأثیرپذیر و متغیرهای مستقل تقسیم بندی کرد. در این زمینه نتایج مطالعات نشان داد که می‌توان ۷ عامل را مطابق با جدول زیر به عنوان عوامل کلیدی در ایجاد شهر خلاق رشت شناسایی کرد.

جدول ۳. خلاصه نتایج تحلیل اثرات متقابل و شناسایی انواع عوامل مؤثر در ایجاد شهر خلاق رشت

متغیرهای تأثیرگذار و کلیدی	متغیرهای دو وجهی	متغیرهای تأثیرپذیر	متغیرهای مستقل	متغیرهای تنظیمی
- تکنولوژی و فناوری های نوین - کیفیت گردشگری - دسترسی به فناوری های اینترنتی - برنامه و فعالیت های آموزشی - تنوع فرصت‌های شغلی - نمایشگاه های صنایع دستی و بومی - تعداد کارآفرینان	- رویدادهای فرهنگی و هنری - واحدهای تحقیق و توسعه - دانشگاه و مراکز آموزش عالی - جاذبه های فرهنگی و هنری - مهاجران وارد شده برای تحصیلات - ایمنی و امنیت - تعداد فرهنگیان و هنرمندان - شاغلان با تحصیلات عالی	- مراکز فنی و حرفه ای - تعداد کتابخانه ها - سالن های سینما - شرکت های دانش بنیان - کتابفروشی ها - تنوع قومی - حس مسئولیت ساکنان - تعاملات اجتماعی مردم - دسترسی به خدمات	- مراسم های اجتماعی و مذهبی - پارک ها و مراکز رشد علم و فناوری - سطح مطبوعات - چاپخانه ها - مراکز ورزشی متنوع - مراسم و جشن های خیابانی - مشارکت اجتماعی - رضایت مندی از سکونت - زیبایی بافت محله ها - افراد عالی رتبه - تعداد نخبگان - بهداشت محیط - تراکم جمعیت	- انجمن های ادبی - خوشه های صنعتی - آموزشگاه موسیقی و هنر - مراکز خرید متنوع - سطح تحصیلات شهروندان - کیفیت پوشش گیاهی و فضای سبز - آسایش محیطی

مطابق با اطلاعات مندرج در جدول شماره ۳ که از نرم افزار میک مک استخراج شده است، اولین عامل تکنولوژی و فناوری های نوین است. در این رابطه می‌توان گفت که امروزه در بسیاری از شهرهای جهان و با توجه به گسترش و تشدید مسائل شهری دیگر نمی‌

توان با روش‌ها و مدل‌های قدیمی به ارائه خدمات و مدیریت شهرها پرداخت. لذا بهره‌گیری از تکنولوژی‌ها و فناوری‌ها در بخش‌های مختلف شهری همچون صنعت ساختمان، حمل و نقل پایدار، مدیریت زیست‌محیطی و ... یکی از عوامل کلیدی در توسعه خلاق و پایدار شهرها است. یکی دیگر از عوامل کلیدی کیفیت خدمات و فعالیت‌های گردشگری است. امروزه گردشگری نقش اساسی در توسعه اقتصادی و خلاق شهرهای جهان دارد. این موضوع تا حدی است که گردشگری نه تنها به عنوان یک عامل کلیدی بلکه به عنوان یک راهبرد توسعه شهری مطرح شده است و شهرهای امروزی با رونق گردشگری و افزایش تعداد گردشگران می‌توانند در حل مسائلی همچون اشتغال، کاهش نرخ بیکاری و افزایش درآمد جامعه محلی، موفق باشند. در این زمینه شهر رشت نیز به عنوان یکی از شهرهای گردشگری در دنیا شناخته می‌شود که جاذبه‌های گردشگری فراوانی در بخش‌های تاریخی و طبیعی دارد. لذا توسعه زیرساخت‌های گردشگری و بهبود صنعت گردشگری در این شهر در کنار این موضوع که شهر رشت به عنوان شهر خلاق غذا و خوراک در جهان مطرح است، می‌توان نقش کلیدی در توسعه پایدار شهر داشته باشد. سومین عامل کلیدی دسترسی به فناوری‌های اینترنتی است. در این زمینه می‌توان گفت با افزایش دسترسی بخش‌های مختلف شهر رشت به فضای مجازی و استفاده بهینه از فناوری‌های اینترنتی و همچنین فرهنگ‌سازی در این راستا می‌تواند مسائلی همچون تبلیغات گردشگری و شناساندن این شهر به تمام دنیا را حل کند. براساس نتایج بدست آمده، یکی دیگر از عوامل کلیدی که در توسعه خلاقیت شهر رشت نقش دارد، برنامه‌های آموزشی است. در واقع با افزایش تعداد برنامه‌های آموزشی در سطح محله‌های شهری و همچنین افزایش زیرساخت‌ها و مکان‌های آموزشی می‌توان شهروندان را در راستای فعالیت‌های خلاقانه هدایت کرد. این عامل از آنجا اهمیت دارد که امروزه شهر خلاق به شهروندان خلاق وابسته است و داشتن شهروند خلاق وابسته به برنامه‌های آموزشی مدون است. یکی دیگر از عوامل کلیدی که با خلاقیت شهری رابطه مستقیمی دارد، تنوع فرصت‌های شغلی است. این موضوع در شهرهایی مانند رشت که پتانسل‌های فراوان گردشگری دارند، از اهمیت خاصی برخوردار است. تنوع شغلی می‌تواند موجب رونق کسب و کارهای کوچک شده و درآمد پایدار را برای شهروندان فراهم آورد. ششمین عامل کلیدی برای توسعه خلاق شهر رشت، برگزاری نمایشگاه‌های صنایع دستی و بومی است. این نمایشگاه را می‌توان با آئین‌ها و آداب و رسوم محلی ادغام نمود. در این زمینه مرکز شهر رشت به عنوان یک فضای مردم‌گرا طراحی شده و از انعطاف بالایی برای برگزاری انواع نمایشگاه‌ها برخوردار است. در این نمایشگاه‌ها شهروندان داخل و حتی خارج از شهر رشت می‌توانند فعالیت‌های هنری و خلاقانه خویش را به نمایش درآورده و کسب درآمد نیز نمایند. آخرین عامل کلیدی کارآفرینی و توجه مدیران شهری به کارآفرینان شهر است. این افراد با توجه به تجربیاتی که دارند می‌توانند در زمینه تنوع فرصت‌های شغلی و رونق گردشگری شهر بسیار مؤثر باشند.

شناسایی و تحلیل سناریوهای توسعه خلاقیت شهری در کلانشهر رشت

در این مرحله از فرایند انجام پژوهش برای تدوین سناریوهای توسعه شهر خلاق رشت، اقدام به تهیه سید سناریو برای ۷ عامل کلیدی گردید؛ به این ترتیب که برای هر یک از عوامل، سه فرض خوش‌بینانه (رنگ سبز)، بینابین (رنگ زرد) و بدبینانه (رنگ قرمز) در نظر گرفته شد. بنابراین در مجموع ۲۱ وضعیت احتمالی طراحی گردید که در جدول شماره ۴، ارائه شده است. در این روش، فرض خوش‌بینانه بیانگر بهترین حالت، فرض بینابین بیانگر ادامه روند فعلی و وضع موجود و در نهایت فرض بدبینانه بیانگر نامناسب‌ترین وضعیت پیش روی عوامل کلیدی مؤثر بر توسعه کلانشهر رشت با رویکرد خلاقیت می‌باشد.

در ادامه فرایند تهیه سید سناریوها، براساس وضعیت‌های احتمالی پیش‌روی توسعه کلانشهر رشت با رویکرد خلاقیت، ماتریس متقاطع ۲۱*۲۱ برای ۷ عامل کلیدی طراحی گردید که بصورت پرسشنامه‌ای به همراه راهنمای نحوه پاسخگویی در اختیار کارشناسان قرار گرفت. داده‌های جمع‌آوری شده از این مرحله، جهت تجزیه و تحلیل وارد نرم‌افزار سناریو ویزارد (Scenario Wizard) گردید.

براساس ترکیب ۲۱ وضعیت احتمالی، تعداد ۲۱۸۷ سناریوی ترکیبی استخراج می‌شود که شامل همه وضعیت‌های احتمالی و پیش‌روی توسعه خلاقیت کلانشهر رشت در آینده است. سناریوهای ارائه شده توسط نرم‌افزار سناریو ویزارد، عبارتند از:

- ۴ سناریو با سازگاری بالا؛

- ۱۵۴۲ سناریو با سازگاری ضعیف؛

- و ۶۴۱ سناریوی ناسازگار؛

بنابراین براساس نتایج نرم‌افزار، ۴ سناریو با احتمال وقوع بسیار بالا در شرایط پیش‌روی توسعه شهر رشت متصور گردید که از میان آن‌ها تنها سناریوی دوم شرایط مطلوب و امیدوارکننده را نشان می‌دهد. سناریوی اول سناریوی نسبتاً مطلوب و حالت بینابینی دارد. دو سناریوی دیگر شرایط بحرانی را نشان می‌دهند. این نرم‌افزار هیچ تأکیدی بر اینکه سناریوها از طیف‌های گوناگون انتخاب شوند، ندارد و تنها براساس روابط منفی و مثبت بین عوامل (تأثیرگذاری یا تأثیرپذیری) که توسط کارشناسان امر ارزش‌گذاری شده است (ماتریس اثرات متقاطع)، اقدام به استخراج سناریو می‌نماید، بنابراین سناریوهای استخراج شده می‌توانند کاملاً مطلوب یا کاملاً بحرانی باشند. درواقع سناریوهای مذکور براساس منطق و الگوریتم تحلیل‌گر نرم‌افزار سناریو ویزارد طراحی می‌شوند.

جدول ۴. عوامل کلیدی، وضعیت و فرض‌های احتمالی پیش‌روی توسعه خلاقیت شهر رشت

عوامل کلیدی	وضعیت	نوع فرض	فرض
تکنولوژی و فناوری‌های نوین	A1	خوش بینانه	افزایش میزان استفاده از تکنولوژی‌های نوین در بخش‌های مختلف شهر
	A2	بینابین	روند ثابت و بدون تغییر در استفاده از تکنولوژی‌های نوین در امور شهری
	A3	بدبینانه	عدم توجه مسئولین به تکنولوژی‌های نوین و تکیه بر روش‌های سنتی
کیفیت گردشگری	B1	خوش بینانه	بهبود زیرساخت‌های گردشگری و افزایش تعداد گردشگران
	B2	بینابین	توجه به گردشگری مطابق با شرایط گذشته و ادامه روند فعلی در تعداد گردشگران
	B3	بدبینانه	بی‌توجهی مسئولان و مدیران شهری به گردشگری و کاهش تعداد گردشگران
دسترسی به فناوری‌های اینترنتی	C1	خوش بینانه	افزایش ضریب نفوذ اینترنت در شهر رشت
	C2	بینابین	ادامه روند فعلی و ثابت ماندن ضریب نفوذ اینترنت در شهر رشت
	C3	بدبینانه	کاهش ضریب نفوذ اینترنت در شهر رشت
برنامه و فعالیت‌های آموزشی	D1	خوش بینانه	افزایش برنامه‌های و فعالیت‌های آموزشی عمومی و تخصصی
	D2	بینابین	ادامه روند فعلی و عدم وجود تغییرات گسترده در برنامه‌های آموزشی
	D3	بدبینانه	کاهش برنامه‌ها و فعالیت‌های آموزشی و روند نزولی سطح آموزش در جامعه
تنوع فرصت‌های شغلی	E1	خوش بینانه	افزایش تنوع فرصت‌های شغلی و خلق ایده‌های نوین در کسب و کار
	E2	بینابین	ادامه روند فعلی و تکیه بر مشاغل موجود و فعلی
	E3	بدبینانه	کاهش تنوع شغلی و عدم ایده‌پردازی و بی‌انگیزگی مردم در ایجاد کسب و کارهای نوین
نمایشگاه‌های صنایع دستی و بومی	F1	خوش بینانه	برنامه‌ریزی در راستای افزایش تعداد نمایشگاه‌ها صنایع دستی و بومی
	F2	بینابین	برگزاری نمایشگاه‌های موجود و ادامه روند فعلی
	F3	بدبینانه	بی‌توجهی و عدم فعالیت مردم و مسئولین برای برگزاری نمایشگاه‌های صنایع دستی و بومی
تعداد کارآفرینان	G1	خوش بینانه	افزایش تعداد کارآفرینان در شهر رشت
	G2	بینابین	ثابت ماندن تعداد کارآفرینان در شهر رشت
	G3	بدبینانه	کاهش تعداد کارآفرینان در شهر رشت

جدول ۵. وضعیت هر یک از عوامل کلیدی به تفکیک هر سناریو

	Scenario No.1	Scenario No.2	Scenario No.3	Scenario No.4
تکنولوژی و فناوری‌های نوین	ایستا	مطلوب	ایستا	بحرانی
کیفیت گردشگری	مطلوب	مطلوب	بحرانی	بحرانی
دسترسی به فناوری‌های اینترنتی	ایستا	ایستا	بحرانی	بحرانی
برنامه و فعالیت‌های آموزشی	ایستا	مطلوب	ایستا	ایستا
تنوع فرصت‌های شغلی	مطلوب	مطلوب	ایستا	بحرانی
نمایشگاه‌های صنایع دستی و بومی	ایستا	ایستا	بحرانی	بحرانی
تعداد کارآفرینان	بحرانی	مطلوب	بحرانی	بحرانی

بر اساس نتایج جدول شماره ۶، سناریوی دوم با کسب ۵ حالت مطلوب و درصد مطلوبیت ۵۳/۷ درصد، خوش‌بینانه‌ترین و امیدوارکننده‌ترین سناریوی پیش روی توسعه خلاقیت شهری در کلانشهر رشت است. در واقع در سناریوی دوم، پنج عامل شامل تکنولوژی و فناوری‌های نوین، کیفیت گردشگری، برنامه و فعالیت‌های آموزشی، تنوع فرصت‌های شغلی و تعداد کارآفرینان در سطح مطلوبی قرار دارند و توسعه پایدار شهر مبتنی بر عوامل مذکور اتفاق افتاده است. اما در سناریوی اول تنها بر مبنای دو عامل کیفیت گردشگری و تنوع فرصت‌های شغلی، توسعه نسبی اتفاق افتاده است و از این لحاظ سناریوی اول نیز کسب ۲۱/۴۲ درصد مطلوبیت، حالت بینابینی دارد. سناریوهای چهارم و سوم نیز به ترتیب بحرانی‌ترین سناریوها هستند و نامطلوب‌ترین وضعیت را برای خلاقیت شهر رشت، متصور می‌گردند.

جدول ۶. ضرایب، تعداد و درصد هر یک از وضعیت‌ها به تفکیک هر سناریو بر اساس طیف ۳ گانه

وضعیت‌های بحرانی			وضعیت‌های مطلوب			ضرایب وضعیت‌ها			تعداد وضعیت‌ها به تفکیک			Scenario
درصد شریط بحرانی	حداکثر شریط بحرانی	میزان شریط بحرانی	درصد مطلوبیت	امتیاز ایده‌آل	میزان مطلوب	۳-	۱	۳	بحران	ایستا	مطلوب	
۱۰/۷۱	-۲۸	-۳	۲۱/۴۲	۲۸	۶	-۳	۴	۶	۱	۴	۲	S1
۰	-۲۸	۰	۵۳/۵۷	۲۸	۱۵	۰	۲	۱۵	۰	۲	۵	S2
۴۲/۸۵	-۲۸	-۱۲	۰	۲۸	۰	-۱۲	۳	۰	۴	۳	۰	S3
۶۴/۲۸	-۲۸	-۱۸	۰	۲۸	۰	-۱۸	۱	۰	۶	۱	۰	S4

نتیجه‌گیری

ایده شهر خلاق مبحثی جدید و مورد توجه در حوزه مطالعات و برنامه‌ریزی شهری و به ویژه مدیریت شهری بوده و بر بهتر شدن محیط زندگی و ارتقای کیفیت زندگی شهروندان تأکید دارد. فلسفه شهر خلاق این است که همیشه در یک مکان پتانسیل‌های خلاق وجود دارد. باید شرایط به‌گونه‌ای باشد، که مردم فکر کنند برنامه‌ریزی نمایند و در استفاده از فرصت‌های به وجود آمده، ابتکار عمل داشته باشند. همچنین مردم بتوانند مسائل شهری مهارت‌شدنی را اداره کنند. در جستجوی سابقه شهرهای کشورمان اسنادی مربوط به نامه کمیسیون ملی یونسکو به برخی استانداری‌های ایران را می‌توان مشاهده کرد که در آن درخواست شده، مقدمات معرفی شهر خود به سازمان علمی، آموزشی و فرهنگی سازمان ملل (یونسکو) فراهم شود. در این میان، شهر اصفهان در بخش صنایع دستی و هنرهای مردمی و رشت در بخش خوارک‌شناسی از ایران حضور دارند و شهر شیراز نیز در آستانه پیوستن به شبکه شهرهای خلاق در بخش ادبیات است. در این پژوهش موضوع خلاقیت در کلانشهر رشت با رویکرد آینده‌پژوهی و سناریونویسی بررسی شد. نتایج مطالعات نشان داد که هفت عامل کلیدی بر خلاقیت این شهر در آینده نقش اساسی و کلیدی خواهند داشت. بر این اساس پیشنهاداتی به شرح جدول زیر ارائه شده است.

جدول ۷. راهکارهای پیشنهادی برای توسعه خلاقیت در کلانشهر رشت براساس عوامل کلیدی مستخرج از پژوهش

عامل کلیدی	راهکارها
تکنولوژی و فناوری های نوین	- ارتقاء سیستم مدیریت شهری و بکارگیری فناوری های نوین در خدمات رسانی - آموزش به شهروندان در سطح محلات در زمینه استفاده از فناوری های نوین
کیفیت گردشگری	- بهبود زیرساخت های گردشگری - بهره گیری از روش های نوین در بازاریابی و تبلیغات گردشگری - ارتقاء سیستم یکپارچه حمل و نقل در راستای توسعه گردشگری - ارتقاء کیفیت محیط مکان های گردشگری
دسترسی به فناوری های اینترنتی	- افزایش ضریب نفوذ اینترنت در شهر رشت - استفاده از اینترنت و افزایش سرعت خدمات رسانی به مردم - فرهنگ سازی در زمینه استفاده صحیح از اینترنت
برنامه و فعالیت های آموزشی	- آموزش زنان خانه دار در راستای توسعه مشاغل متنوع و خلاق خانگی - اجرای برنامه های آموزشی متنوع و خلاق در سطح محله های شهر رشت
تنوع فرصت های شغلی	- آموزش روش های نوین و خلاق کسب و کار در محیط های شغلی - اتخاذ سیاست های تشویقی برای کارهای تولیدی خلاقانه - حمایت از افرادی که ایده و طرح نو در ایجاد اشتغال دارند؛
نمایشگاه های صنایع دستی و بومی	- برگزاری نمایشگاه های صنایع دستی و بومی در مکان های عمومی شهر در زمان های برنامه ریزی شده؛ - توسعه مشاغل خانگی و حمایت از زنان خانه دار که به این فعالیت ها مشغول هستند
تعداد کارآفرینان	- سیاست های تشویقی برای کارآفرینان؛ - تجلیل از کارآفرینان برتر در جهت ایجاد انگیزه برای دیگران؛

منابع

- Alizadeh, M., Lotfi, H. (2019). Explaining the Effectiveness of the Membership of the Creative Cities Network on Sustainable Urban Development. *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 14(3), 661-675. (in persian)
- Aligica, P.D (2011). a critical realist imgge of the future Wendell Bell's contribution to the foundations of futures studies, *future*, Vol. 43, No. 6, pp: 610-617.
- AuthentiCity. (2008). Creative City Planning Framework a Supporting Document to the Agenda for Prosperity: Prospectus for a Great City. Prepared for the City of Toronto.
- Bashir, Y. (2011). The Place of Creativity and Intuition in Strategic Thinking, *Journal of Police Human Development*, Vol 8, No. 38, pp: 29-49. (in persian)
- Deffner, A., & Vlachopoulou, C. (2011). *Creative city: A new challenge of strategic urban planning?* Department of Planning and Regional Development, School of Engineering. University of Thessaly, Volos, 383, 34-48.
- Durmaz, S. Bahar (2015), "Analyzing the Quality of Place: Creative Clusters in Soho and Beyoglu", *ournal of Urban Design*, Vol. 20, No. 1, pp 93-124. DOI: 10.1080/13574809.2014.972348.
- Farzin pak, Sh. (2010). Creative City, *Journal of Municipalities*, No. 100. (in persian)
- Fadaee, D. (2015). Organizing Mashhad's Kohnsangi Neighborhood with Emphasis on Creative City Principles, *7th National Conference on Urban Planning and Management with Emphasis on Urban Development Strategies*, Mashhad. (in persian)
- Goodwin, P. & Wright, G. (2001). Enhancing strategy evaluation in scenario planning: a role for decision analysis, *Journal of management studies*, Vol 38, No. 1, pp: 1- 16.
- Javid, M., Hoseinpoor, A., & Akbari, M. (2013). Creative City, Strategic Planning, Volume 1, Publishing Tahan. (in persian)
- Jay Cermak, T. (2014). *Scenario-based planning*, Translator: Saeed Khazae et al, Isfahan, Alam Afarin Publications. (in persian)
- Khazae, S. (2015). What and why of futures research, futures research website. (in persian)

- Kakiuchi, E. (2015). Culturally creative cities in Japan: Reality and Prospects, city, culture and Society 1-8.
- Lindgren, M. & Bandwald, H. (2011). *Scenario design - the link between the future and strategy*, translated by: Abdulaziz Tatar, Tehran, Publication of Future Center for Defense Science and Technology Research. (in persian)
- Lotfi, S., Shahabi, M., & Nikbakht, E. (2016). Feasibility study of creative multi-centered metropolitan network approach in Central Mazandaran metropolitan area, *Geography and Development*, Vol 14, No. 43, pp: 1-18. (in persian)
- Mehdizadeh, J. (2006). *Strategic Planning of Urban Development Recent Global Experiences and Its Position in Iran*, Tehran, Sima Payam Publishing Company. (in persian)
- Mokhtari, R., Marsoosi, N., Aliakbari, S., & Amini, D. (2015). Explanation of localization criteria of spatial indices of creative city space with Iranian - Islamic approach, *Iranian - Islamic Urban Studies Quarterly*, No. 22, pp: 23-39. (in persian)
- Mousavi, M., & Kahki, F. (2018). *A Future Study on Land Preparation: A Look at the Applications of Mac and Wizard Scenarios*, Urmia University Press.
- PoorAhmad, A., Hamidi, A., Farhadi, E., & Hassan poor, M. (2016). Evaluating the Challenges and Opportunities of Creating a Creative City in Business Free Zones (Case Study: Aras Business Free Zone), *Human Settlement Planning Studies*, Vol 11, No. 37, pp: 1-18. (in persian)
- Postma, T. J. B. M., Liebl, F. (2005). How to improve scenario analysis as a strategic management tool, *Journal of Technological Forecasting & Social Change*, Vol. 72, pp. 161-173.
- Poorahmad, A., hamidi, A., farhadi, E., hosseinpoor, M. (2017). Evaluation of challenges and opportunities creating a creative city in free trade zones (Case Study: Aras Free Trade Zone). *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 11(37), 1-19. (in persian)
- Rezvani, A. (2009). *Village-Town Interactions*, Thirteenth Edition, Payame Noor University Press. (in persian)
- Saberifar, R., Neyatmoghadam, S. (2018). The study success rate in achieving Innovative and creative cities (case study: the city of Paradise). *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 13(3), 613-627. (in persian)
- Shamsi, K., karkehabadi, Z., kamyabi, S. (2018). A review study of creative city with an emphasis on urban creativity assessment (Case study: Three districts of Qazvin). *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 13(2), 427-443. (in persian)
- Sarvar, R., Akbari, M., Amani, M., & Taleshi, M. (2016). Analysis of Urban Neighborhood Performance in terms of Creative City Indicators; Case Study: Bonab City, *Geography*, Vol 14, No. 48, pp: 322-351. (in persian)
- Sajadian, M. (2014). Fourth Wave University, Interactions, and Creative Cities (Optimizing Country Strategy Analysis), *Geography and Urban Planning of the Zagros Landscape*, Vol 6, No. 19, pp: 39-56. (in persian)
- Slaughter R. (1997). Developing and Applying Strategic Foresight, ABN Report, Vol 5, No 10, Sydney.
- Shamsuddin, S., Hassan, N. R. A., & Bilyamin, S. F. I. (2012). Walkable environment in increasing the livability of a city. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 50, 167-178.
- Shaw, Kate (2014), Melbourne's Creative Space. s Progrmm Reclaiming the crettive city (if not quite the rest of it), *City, Culture and Society*, 5, 139-147.
- Vandarhiden, C. (2012). *Scenarios the Art of Strategic Dialogue*, translated by: Masoud Monzavi, Tehran, Future of Defense Science and Technology Research Center Publications. (in persian)
- Zarghani, H., & Skandarian, M. (2015). Mashhad city based on creative city indexes, *7th National Conference on Urban Planning and Management with emphasis on urban development strategies*. (in persian)
- Zarabi, A., Ghadami, M., & Kanaani, M. (2012). Evaluation of Urban Settlements with Healthy City Approach in Mazandaran Province, *Social Welfare Quarterly*, Vol 12, No. 47, pp: 131-151. (in persian)